

ANITA SOLHEIM BRÅVOLL

'Danser himmette'

Lykkelig med belg i 1982

Dansær himmætte'

Jeg begynte å spille torader som lita jente i 1981 og ble glad i dette instrumentet fra første belgedrag. Repertoaret jeg lærte den gangen var nok mest inspirert av Calle Jularbo, Gotthard Erichsen og Toradertrioen fra Hallingdal. Videre gjennom oppveksten reiste jeg rundt på gammel-dans- og folkemusikkfestivaler, og møtte mange gode durspillemenn- og damer som gav meg mye inspirasjon. Repertoaret ble gradvis større og jeg spilte mye til dans. De musikalske heltene var hovedsakelig fra Gudbrandsdalen og Hallingdal. Det var aldri snakk om at det fantes noen melodier å spille som var fra min egen hjemplass, Andebu i Vestfold, annet enn det man komponerte selv. Til min store glede oppdaget jeg for noen år siden at det finnes et rikt utvalg av eldre rund-

dans- og bygdedansmusikk fra Vestfold. Det ble gjort et stort dokumentasjonsarbeid i perioden 1979–1986, og resultatet av dette er å finne i Gjerde-samlingen som i dag ligger tilgjengelig hos Vestfoldarkivet i Sandefjord. Samlingen dokumenterer blant annet en flatfeletradisjon tilbake til begynnelsen på 1800-tallet. Da jeg dykket ned i dette materialet fant jeg fort ut at Vestfold-dansene fungerer svært godt på durspill. Mesteparten av materialet som er dokumentert har overlevd på flatfele, men det finnes også opptak av noe durspillemusikk i samlingen. For meg er det naturlig å tenke at den gamle folkemusikken har vært i bruk også på durspill i Vestfold etter 1860, da durspillet virkelig bredte om seg i hele Norge. Jeg har også inntrykk av at det var mange som eide et

durspill. Jeg trenger ikke gå lenger enn til min egen oldefar for å finne eksempel på det. Da det kromatiske trekkspillet kom til Norge rundt 1910 ble det veldig populært, og etter hvert ble den typiske trekkspillmusikken mer dominerende. Dette førte nok til at den gamle folkemusikken ble delvis glemt.

Jeg er enig i utsagnet om at man bevarer folkemusikken ved å faktisk ta den i bruk. Jeg har derfor, på min egen måte, overført den dokumenterte felemusikken i Gjerde-samlingen til mine durspill, og resultatet av dette sitter du med i handa nå. Dette er noe jeg har ønsket og drømt om å gjøre i flere år. Det er få utgivelser med folkemusikk fra Vestfold, og plata er først og fremst tenkt som et dokumentasjonsarbeid for å gjøre denne musikken tilgjengelig generelt, og spesielt vise at den passer godt på durspill.

Jeg har valgt meg ut både springdanser,

ril, brudemarsj og runddansmusikk. Dansene er for det meste enkelt oppbygd og går hovedsakelig i dur. Dette er bruksmusikk som først og fremst er ment for dansespill. De gamle bygdespillemennene i Vestfold omtaler da også konsekvent melodiene som «danser» i stedet for melodi, slått eller leik, noe jeg også har valgt å gjøre.

Fela og durspillet har ulike kvaliteter og egenskaper. Dette betyr at man noen ganger vinner noe og andre ganger må gi slipp på noe når man overfører felemusikk til durspill. Idealet mitt har hele tiden vært å få fram melodiene, men på durspillet sine premisser og i min egen form, samtidig som jeg har stor respekt for det opprinnelige. Håper du liker resultatet!

Anita

Mars 2022

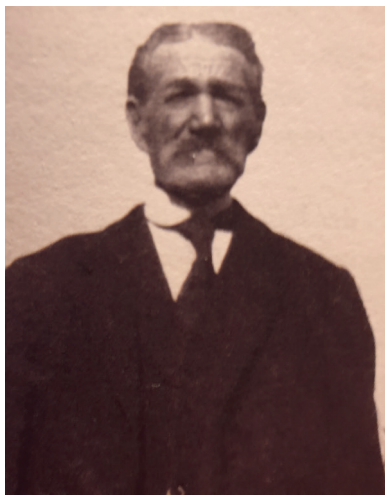

I.
Springdans etter
Martin Kjeldsen Kalleberg
Castagnari GC

Denne fengende springdansen er å finne i notesamlingen etter Martin Kjeldsen Kalleberg og har etter hvert blitt en personlig favoritt. Det har vært viktig for meg å ta i bruk de gamle springdansene fra Vestfold med den karakteristiske kort treer-takten.

Martin var født i Svarstad i Lågendalen i 1844, og ble en meget kjent og mye brukt spillemann i Vestfold og oppover hele Lågendalen med sitt eget orkester. Han hadde store musikalske anlegg og spilte helst klarinett og fele, men var også god på fløyte og kontrabass. Da han var ung gikk han en tid i lære hos en tysk musiker som var bosatt i Larvik, og det var der han fikk lære noter og harmonilære. Han var aktiv helt fram til sin død i 1928, 84 år gammel. Han etterlot seg over 800 nedtegnelser med springdanser, marsjer,

Martin Kjeldsen Kalleberg

runddansmusikk, viser og andre melodier, hvorav flere hundre av dem er selvkomponert. Han hadde også stort talent som rimsmed og kunne deklamere lange regler på rim på strak arm. «Ja, han hadde goe' kondevitter» sa en gammel lardøling en gang om Martin.

Rottenikken – reinlender av Anton Svendsen Myrvoll

Hohner Corso CF

Rottenikken var en beryktet leilighetsforbryter og skoggangsmann på 1930- og 1940-tallet. Skitten og fæl herja han rundt i de dype skogsområdene i Vestfold og Telemark og stjal og truet til seg mat og klær. Høsten 1944 var han en stund Norges mest etterlyste og fryktede forbryter. Foreldre skremte barna sine med at Rottenikken kunne komme og ta dem hvis de ikke var snille.

Anton Svendsen Myrvoll, også kalt *Myrvollern*, var en felespiller som har blitt en meget viktig kilde for folkemusikken fra Vestfold. Han var født i Vassås i 1895 og bodde på den lille farsgården Myrvoll hele sitt liv, til han døde i 1986. Anton tok musikkutdanning, blant annet to semester på musikkonservatoriet i Oslo, og han avtjente militærtjenesten sin i militærmusikken. Senere ble han med i

marinemusikken i Horten. Han ble en rutinert spillemann som spilte til dans, bryllup og gjestebud. For å spe på inntekten fra gården tok han også hyre som spillemann på hvalfangstekspedisjoner. Anton forble ugift hele livet og fikk derfor god tid til å dyrke musikken. Han spilte både dansemusikk og klassisk musikk, og i tillegg komponerte han selv. I 1940 fikk han et stipendium og samlet inn cirka 100 danser som er levert til Norsk Musikkksamling i Oslo.

Hovedgrunnen til at *Myrvollern* er så viktig for oss er at det er gjort mange lydopptak av at han spiller, både hos NRK (1940/1953) og i forbindelse med Gjerdeinnsamlingen (1979–1986). En annen viktig ting som gjør Anton så verdifull for ettertiden er at han først lærte å spille fele av sin bestefar, Anton Svendsen Myrvoll d.e.

Gamle Anton Svendsen Myrvoll var født i Kvelde i 1829, og skal ha vært en dyktig bygdespillemann som hadde et stort repertoar av gamle danser som kan

Anton Svendsen Myrvoll som ung felespiller

føres tilbake til 1700-tallet. Av ham lærte Anton d.y. å spille de gamle springdansene. Allerede som liten gutt fikk han være med bestefaren å spille til dans, men da fikk de ikke bruk for disse springdansene. Det var for lengst blitt umoderne å danse springdans på det tidspunktet. Allikevel glemte han aldri disse gamle springdansene, eller bestefarens måte å spille dem på. Fra *Myrvollern* har

vi derfor fått gamle springdanser fra Vestfold i levende tradisjon.

Siden jeg ikke er særlig notekyndig har jeg brukt mye tid på å lytte til opptakene av *Myrvollern*, og jeg har prøvd å legge vekt på hans takt og form når jeg har formet melodiene på mine durspill. Som durspiller har jeg jo også hele mitt liv vært vant med å lære meg nye melodier på denne måten. Selv om jeg har hatt god hjelp med å lese de notene som finnes, er det jo slik at en note aldri kan fortelle den hele sannheten om det som er nedskrevet. Derfor er det så viktig å ha musikken i levende tradisjon.

3.

Polka etter Ola Langebrekke

Hohner Corso CF

Dette er en «friskus» som jeg har lært etter lydopptak med *Myrvollern*. Siden Ola Langebrekke var fra min hjemplass, Andebu, synes jeg det er ekstra stas å kunne bringe de svært gode runddans-

melodiene etter *Langebrekken* fram i lyset, og ta dem i bruk på durspill.

Ole Olsen Langebrekke, også kalt Ola Langebrekke eller bare *Langebrekken*, var født på gården Langebrekke i Andebu i 1831. Han var en dyktig felespiller og bygdespillemann som var mye brukt og svært ettertraktet i hele Vestfold på slutten av 1800-tallet. Han skrev noter og komponerte. Det ble sagt at etter hans død i 1906 ble det funnet ei hel kasse full av noter og notater som dessverre ble brent som gammelt avfall. Det er nok grunnen til at det ikke er funnet originalnoter etter *Langebrekken*. Mange av dansene som han har komponert har allikevel overlevd fram til i dag via *Myrvollærn* som spilte dansene etter *Langebrekken*. Disse hadde han lært av sin bestefar Anton d.e. som trolig hadde kontakt med *Langebrekken* i levende live. Vi finner også danser etter *Langebrekken* i notesamlingene til brødrene Kruke.

4.

Vals etter Ola Langebrekke

Hohner Corso CF

Denne fine valsen er lært etter lydopptak med *Myrvollærn*. Jeg liker at *Langebrekken* sine runddansmelodier ofte har tre vendinger.

Langebrekken spilte blant annet mye til dans i «Holtesalen» i Tønsberg, som sannsynligvis lå der Hotell Klubben ligger i dag. Det sies at *Langebrekken* døde tragisk da han var på vei hjem fra spillejobb om natten. For å komme hjem fra Tønsberg måtte han krysse Aulielven. Kanskje var det svak is, kanskje var han ikke helt edru. I alle fall ble han funnet frossen og død i en veigrøft på Sem neste morgen.

Springdans etter Ole Kruke

Castagnari GC

Denne springdansen finnes i en notebok etter Ole Olsen Kruke.

Ole var født i Hvarnes i 1818 og var en svært notekyndig og dyktig felespiller. Han var også samfunnsinteressert og svært godt ansett i bygda. I konfirmasjonsalder bestemte faren hans at Ole skulle få undervisning i felespill av Jacob Eriksen Gulli fra Andebu. Undervisningen foregikk i Kruka, der Ole bodde med familien, og da kunne den nesten 10 år yngre broren Borger sitte og høre på. Slik lærte Borger vel så fort som sin bror Ole å spille fele.

Brødrene Ole og Borger Olsen Kruke ble begge dyktige spillemenn som har etterlatt seg mye musikk. Både faren deres og bestefaren spilte fele, og etter dem hadde brødrene gamle danser som kanskje var brukt helt tilbake på midten på 1700-tallet. De har etterlatt seg svært

Borger og Ole Kruke

gamle originale notebøker med mange navn og henvisninger til andre spillemenn, som for eksempel Jacob Eriksen Gulli og Ola Langebrekke fra Andebu. Det er korte avstander i Vestfold, så det er naturlig å tenke seg at spillemennene hadde mye kontakt med hverandre.

*Anton Svendsen Myrvoll som voksen
spillemann*

6.

Slengær etter

Anton Svendsen Myrvoll

Enrader E

For *Myrvollern* var det vanlig å kalle masurka for slengær.

Denne har godt driv og falt lett på plass på enrader.

7.

Jordens vals av

Martin Kjeldsen Kalleberg

Hohner Corso CF

De aller fleste komposisjonene til Martin hadde et motiv eller en historie bak navnet sitt, og denne valsen skal skildre intet mindre enn jordens ferd i universet. Komposisjonene hans har ofte mange vendinger og flere andre elementer som jeg synes gir mer preg av storgardsmusikk enn musikken til de andre spillemennene som er representerte på denne platen. Jeg har kommet over flere varianter av denne valsen, men har også her valgt å holde meg mest til *Myrvollerns* versjon.

8.

Ril etter Jacob Eriksen Gulli

Castagnari GC

Vestfold er et kystfylke og har helt klart sin egen ril-tradisjon. Denne rilen omtales som «Rigel nummer 12» i Borger Krukes

notebok, og jeg har lært den av de tre damene i Søndre Vestfold Spel og hagelag, Karolina Westling, Sissel Klohs og Vigdis Andersen. De er alle tre viktige tradisjonsbærere av folkemusikken fra Vestfold.

Jacob var født på Gulli i Andebu i 1811, og var læremesteren til både Ole og Borger Kruke. Jeg vet ikke så mye om ham, men han må ha vært en dyktig felespiller siden han fikk dette oppdraget. Vi finner mange henvisninger til Jacob i Borger sine notebøker. Det er også naturlig å tenke at han hadde kontakt med den noe yngre *Langebrekken* som også var fra Andebu. Jacob flyttet til Sem i 1842 og bodde der til han døde i 1853.

9.

Springdans etter
Martin Kjeldsen Kalleberg

Castagnari GC

Denne nydelige springdansen har blitt brukt en del nå i moderne tid, og jeg liker den så godt at den måtte med her. Dette

var en av de første springdansene fra Vestfold som jeg fikk høre og den er blant annet nydelig arrangert og sunget av Tone Krohn.

10.

Vals etter Jacob Eriksen Gulli

Hohner Corso CF

En fin gammel rundvals som er å finne i Borger Krukes notesamling. På noten har Borger notert: «Denne Vals brukte J. Gulli og min broder og jeg meget til Dans en tiid».

11.

Reinlender etter Ola Langebrekke

Hohner Corso CF

En av de gode runddanslåtene til *Langebrekken* som vi har i opptak med *Myrvollærn*.

En gammel historie går ut på at Ola Langebrekke en gang var på konsert og fikk høre selveste Ole Bull spille. Etter

konserter gikk han hjem, komponerte en egen galopp etter «Ola Bull», for så å aldri spille mer. Hvor sant dette er kan man jo lure på, siden han seinere skal ha omkommet på vei hjem fra en spillejobb.

12.

Polkett av Borger Kruke

Hohner Corso CF

En artig melodi å spille som er laget av Borger Kruke, tilegnet skomakeren på Bergan i Styrvoll.

Polkett er det samme som polka eller gallopp, men *Myrvollærn* sa «Det er lissom mer luft i polketten».

Borger Olsen Kruke, lillebroren til Ole Olsen Kruke, var født i i Hvarnes i 1828. Fornavnet ble ofte uttalt som Børjer. Han var en svært begavet mann med gode evner på tross av dårlig med skolegang. Han studerte på egenhånd og lærte å lese både tysk, engelsk og noe fransk. Han hadde en usedvanlig vakker håndskrift og noteskrift, og utmerket seg som finsnek-

Borger Kruke

ker innen møbelfaget. Han spilte både klarinett og fele, og selv om storebroren Ole var god til å spille fele kunne han etter hvert ikke måle seg i spilleferdighet med Borger. Som mesterspillemann ble Borger legendarisk i hele Lågendalen, og han skal ha spilt i cirka 800 bryllup i løpet

Gammel notebok brukt av Borger Kruke

av sitt spillemannsliv. Borger ble uheldelig syk og døde i 1896, 68 år gammel.

Brødrene Kruke hedde tilgang til gammelt notemateriale fra før år 1800. De var svært framtidsrettet og forsto at denne musikken var viktig å overlevere til de neste generasjonene. Dette går godt frem av kommentarer i noteheftene og brevene fra brevsamlingen som er bevart etter Borger Kruke. På karakteristisk 1800-tallsvis har han formulert følgende setning i sine kommentarer til en notesamling: «Og det kunde godt hende, at naar jeg

som nu skriver dette for lengst er vandret her fra at ogsaa det kunde finnes dem som havde plasis af at igjennem spille de nationale Danser». Tusen takk, Borger, jeg er blant dem som har stor glede av å spille dansene du har nedtegnet, og som nyter godt av din omtanke for ettertiden. Jeg følte stor ærefrykt, takknemlighet og glede da jeg på Vestfoldarkivet i Sandefjord fikk muligheten til å sitte og bla i originale notebøker fra tidlig på 1800-tallet som du har brukt, nettopp fordi du tenkte framover.

13.

Springdans etter Borger Kruke

Castagnari GC

Springdans fra en notebok etter Borger merket med årstallene 1835–1838. Denne synes jeg skiller seg litt ut i stil og uttrykk, og jeg finner det naturlig å spille den i litt saktere tempo enn de andre, selv om det går utover dansbarheten.

14.

Brudemarsj av Svend Guldbrandssøn

Castagnari GC

Denne vakre og vemodige brudemarsjen er det flere som har tatt i bruk. Jeg har lyttet til *Myrvollern* sin innspilling hos NRK i 1953 og tilpasset den til durspill. Svend Guldbrandssøn var født på Meskestad i 1795. Han bodde og levde i Sandsvær, men han og de mange etterkommerne hans har hatt stor betydning for musikken i Lågendalen og andre deler av Vestfold.

15.

Masurka etter

Martin Kjeldsen Kalleberg

Hohner Corso CF

Dette synes jeg er en virkelig staselig masurka i storgardsstil som jeg har lært etter å ha lyttet til utgivelsen «Gamle danser fra Lågendalen» med Arnt Haugen på trekkspill og Ingolf Sunde på fiolin i opp-tak fra 1959, utgitt på Aksent i 2020.

16.

Springdans etter Jacob Svendsen

Castagnari GC

Denne springdansen inviterer til litt mer fart enn de andre på denne plata.

Den er å finne i notesamling etter Ole Jacobsen, sønnen til Jacob Svendsen og barnebarnet til Svend Guldbrandssøn, fra Sandsvær.

Platen er slutt, men heldigvis finnes det fortsatt mange flere «dansær» fra Vestfold som det er verdt å lære seg og ta i bruk i framtida!

Boka «Folkemusikken i Vestfold» av Reidar Ottesen er kilde til mye av informasjonen om spillemennene.

Dansær: dialektord for danser

Himmætté: dialektord for hjemmefra

Torader: durspill med to rader

Enrader: durspill med en rad

Durspill: vekseltonig trekkspill, med diatonisk oppbygging

Vending: vers, lekk

Storgardsmusikk: runddansmusikk som er påvirket av klassisk musikk

Kondevitter: dialektord for gode evner og anlegg

Alle arrangement: Anita Solheim Bråvold
Lydteknikker, miksing og mastring: Hallibakken
Lydproduksjon ved Tor Magne Hallibakken
Produsenter: Inge Gjevre og Anita Solheim Bråvold
Foto: Elisabeth Emmerhoff
Grafisk design: Eva Karlsson

Stor takk til:

Ta:lik Records som ville gi ut denne plata.

John Ole Morken og Lajla Buer Storli for all mulig hjelp og gode råd, notesesing og ikke minst troen på dette prosjektet. Uten dere hadde ikke dette blitt noe av!
Inge Gjevre og Tor Magne Hallibakken for virkelig flotte samarbeid.

Elisabeth Emmerhoff for nydelige bilder.

Eva Karlsson for flott design.

Ingrid, min kjære datter, for hjelp med å lese noter.

Ida, min kjære datter, for støtte og oppmuntring.

Terje, min kjære mann, for tålmodighet og støtte.

Steinar Gregersen for lån av enrader.

Ansatte ved Vestfoldarkivet i Sandefjord for god hjelp.

Alle som brenner for folkemusikken fra Vestfold.

Alle gode læremestere og spillevenner for stor inspirasjon i alle år.

Produksjonen er støttet av:

Norsk senter for folkemusikk og folkedans
Sandefjord Kommune

